

Záróbeszámoló

Emotion regulation strategies: Individual differences and social relationships in the adaptive-maladaptive spectrum

Az alábbiakban sorra vesszük az eredményeket, abban a sorrendben és logikai felépítés szerint, ahogyan az a Kutatási tervben és a Munkatervben megfogalmazódott.

Processing of emotional information: Individual differences

Kimutattuk, hogy az önbeszámolóval mért kognitív érzelemszabályozási stratégiák összefüggnek az agy érzelemszabályozási hálózatának működésével. Az egyes stratégiák szignifikáns összefüggést mutattak a dlPFC, IFG, az inzula, dACC/dMPFC és a hippocampus aktivációjával: az önvád, a katasztrofizálás és az elfogadás esetében pozitív, míg a tervezéssel és a pozitív átértékeléssel negatív kapcsolatot találtunk. Felvetjük a magyarázatot, hogy az érzelemszabályozás szubjektív és neurális szintje közötti kapcsolatot vélhetőleg az adott stratégia során felvett külső vagy belső figyelmi fókusz alakítja.

ROI-elemzést végezve megállapítottuk, hogy a személyiségváltozók közül a negatív érzelmi vonások (lsd. PANAS negatív skálája, Érzelmi instabilitás, ANPS negatív skálák) összefüggést mutatnak negatív affektív ingerekre adott neurális válasszal a bal oldali orbitofrontális kéreg, az inzula, a dorzolaterális prefrontális kéreg, az inferior parietális kéreg régióiban, a bal oldali kisagy területén, valamint a jobb oldali hippocampusban és talamuszban. Minél jellemzőbbek voltak a negatív érzelmi vonások (önbeszámoló alapján), annál intenzívebb aktivációt találtunk a fenti területeken. Kiegészítve a fentieket a teljes agyra vonatkozó (whole-brain) elemzés eredményeivel arra következtetünk, hogy a negatív érzelmi ingerek arousal-emelkedést eredményeznek, és azoknál az egyéneknél, akikre jellemzőbbek a negatív affektív vonások (önbeszámoló alapján), érzelemszabályozási folyamatok indulhatnak el (lsd. dlPFC és inferior parietális kéreg aktiváció), ami összhangban van korábbi tanulmányok eredményeivel.

Ugyanezt az aktiváció-mintázatot nem találtuk meg semleges ingerekre adott idegrendszeri válaszok esetén. Egészen pontosan a semleges ingerekre adott neurális válasz negatív korrelációt mutatott a hippocampus, az OFC és az inferior-temporális tekervény területén kapott aktivációval azoknál az egyéneknél, akik önmagukat pozitív érzelmi vonásokkal jellemezték. Tehát azok a személyek, akik önmagukat pozitív vonásokkal jellemzik, alacsonyabb aktivációt mutatnak az érzelemszabályozásért és az érzelmi emlékek

rögzítéséért felelős területeken. Ezen eredmény magyarázata azonban körütekintést és óvatosságot kíván tőlünk, ugyanis a viselkedéses eredmények (affektív képek valencia és arousal értékelése) nem mutatott összefüggést a pozitív és negatív vonásokkal ebben a vizsgálatban.

További kísérleteinkben az érzelmi ingerek hatását vizsgáltuk arcfelismerési feladatokban. Ezekben arcokat párosítottunk OASIS adatbázisból származó képingerekkel, melyeket előzetesen bemértek arousal és valencia szempontjából. A kísérlet egy másik változatában foglalkozáscímkeket mértünk be ugyanilyen szempontok szerint. A kísérletek közös eleme, hogy egy tanulási szakaszt követően a korábbiaktól eltérő ingereket mutattunk be az arcok előtt, és mértük a felismeréshez szükséges időt (1-6. kísérlet, különböző prezentációs időkkal), illetve a szemmozgásokat (5-6. kísérlet). A vizsgálatsorozat fő tanulsága, hogy az ingerek érzelmi töltetének különbségei rontják a felismerés sebességét, miközben a szemmozgások alapján úgy tűnik, a vizuális figyelem is jobban megoszlik a célingerek (arcok) között (nagyobb fixációs szám azonos idő alatt). A jelentésbeli különbségek (szemantikus információk) fokozatos változtatása az érzelmi különbségeknél finomabb, közvetlenebb kapcsolatban állt a válaszidőkkel. Az érzelemszabályozás különbségei a várakozásokkal ellentétben nem mutattak szignifikáns hatást. A vizsgálatok fő tanulsága, hogy társas információk megtanulását modellező kísérleti helyzetben a jelentésben eltérő előhangoló információk fokozatosan, míg az affektív információk különbségei egy küszöbérték elérése után ugrásszerűen rontják le a felismerési folyamatok hatékonyságát. Az általunk vizsgált eljárásokkal ez a folyamat kevésbé bizonyult érzékenynek az egyéni különbségekre, inkább a kontextuális információknak, az előhangolás jellegének volt meghatározó szerepe.

Strategic decisions: social relations and motivations

PID-5-BF kérdőív magyar változatának kidolgozását és validálását a terveknek megfelelően elvégeztük, a munka eredményét bemutató kézirat a *Psychiatria Hungarica* folyóiratban már megjelent. Ehhez kapcsolódóan konferencia-előadás is készült. Az eredeti kérdőívnek megfelelően, a magyar, szintén 25 ítemes PID-5-BF kérdőív is az 5 faktoros-elrendezés esetén mutatta a legjobb illeszkedést. Eredményeink tehát igazolták a kérdőív validitását és megbízhatóságát. Mindezek tükrében, valamint korábbi kutatások alapján, a magyar változat nemcsak a klinikai kutatásokban, de a pszichiátriai diagnosztika, elsősorban a személyiségzavarok szűrése esetén lehet jól alkalmazható és megbízható mérőeszköz.

A Sötét Triád (Dark Triad, DT) személyiségvonásokkal kapcsolatos kutatás is a terveknek megfelelően került lebonyolításra, illetve, a szakirodalmi adatgyűjtés eredményeképpen egy összefoglaló tanulmány is publikálásra került, a Magyar Pszichológiai Szemle hasábjain. Az említett tanulmány egyfelől egy rövid elméleti áttekintő tanulmány, mely a Sötét Triád személyiségkonceptió és a vele kapcsolatos releváns, személyiségpszichológiai szakirodalmi eredményeket foglalja össze és mutatja be. Másfelől, igyekszik egy integratív, a nemzetközi kutatási irányvonalakhoz igazadó elméleti keretrendszer is felvázolni, ahol az evolúciós pszichológiai és ökológiai magyarázatok, a pszichofiziológiai modellekkel kiegészülve átfogóbb elemzést tesznek lehetővé a személyiségfejlődés, és kapcsolódó pszichopatológiák esetén.

További fontos kimenet, hogy egy másik kérdőív, az orvosi félelemek feltérképezésére szolgáló önkítöltős teszt is validlására került magyar nyelven, melyből konferencia-előadások és angol nyelvű publikáció is született.

A szociális kapcsolatok területén a Sötét Triád kutatások ellenpontját képezték azok a vizsgálatok, amelyek az együttműködés és altruizmus témakörében születtek. A project alatt tudásunk bővült a mozaikcsaládok és féltestvérek, édestestvérek kapcsolati sajátosságaival kapcsolatban. Kimutattuk, hogy ha a szülők elégedetlenebbek voltak kapcsolatukkal, akkor az általuk nevelt féltestvérek kapcsolatát kevésbé közelinek tartották, míg az együttműködőbb szülők közelebbnek ítélték az édestestvérek kapcsolatát. Úgy tűnik, a mozaikcsaládokban lévő kölcsönös egymásrautaltság, valamint annak igénye, hogy a családban együtt lakók megfeleljenek egymás elvárásainak, az inkluzív fitness növeléséből és a szülői ráfordítás genetikai érdekek szerinti elosztásából eredő részrehajló viselkedésmódokat a mindennapi kapcsolatokban többnyire háttérbe szorítja. Noha ezek az eredmények nem perdöntőek, a fél- és édestestvérek kapcsolatában az életkori különbségek fontosabbak lehetnek a rokonságnál. A projectnek köszönhetően nagyjító alá tudtuk venni a plazmadonációval kapcsolatos altruista viselkedést, mely Magyarországon eddig kevésbé kutatott terület volt. Míg a véradást az önzetlenség egyik legtisztább formájának tekintik. Plazma adományozás annak ellenére, hogy életmentő készítményeket készítenek a plazmából, többnyire fizetett tevékenység. Ez létrehozza az úgynevezett "plazma-paradoxont": azaz, ha díjazást ígérnek egy társadalmilag hasznosnak tartott erőfeszítésért, akkor ez elrettentően hathat az altruista indíttatású önkéntesekre. Kutatásunkban arra kerestük a választ, hogy milyen kapcsolat lehet van az altruizmus és a plazmadonáció között, ki lehetne e aknázni az önkéntes segítségnyújtást a plazmadonáció kapcsán.

From individual differences to interpersonal strategies: the mediating role of emotion-regulation

A csoporton belüli, illetve csoportközi együttműködést vizsgáló kísérleti játék két körös változatával végzett kutatások során igazolni tudtuk, hogy azonos színnel jelölt csoportok között (in-group kondíció) magasabb fokú együttműködés érhető el, mint a különböző - kék vs. piros - színnel jelölt csoportok között (out-group kondíció). Ezzel párhuzamosan kimutattuk, hogy a magas Machiavellizmussal jellemezhető személyek a játék mindkét fordulójában alacsonyabb fokú csoportközi együttműködésről tettek tanúbizonyságot, ám az önző stratégia preferálásában nem mutatkozott különbség a csoportok között.

További eredmények, hogy a játék két körös változatában, amikor azonnal kifizetéssel jutalmaztuk a résztvevőket (a játékban mutatott sikerességük függvényében), a magasabb jutalomra való válaszkészséggel rendelkező játékosok gyakrabban választották a játék "optimális" (leglogikusabb) stratégiáját. A játék 9 körös változatában, ahol a kísérleti személy körüli (bot) játékosok stratégiáit kontrollált módon változtattuk az együttműködő és csaló stratégiák spektrumán, az előzetes adatok szerint a machiavellista személyek intenzívebben változtatták a stratégiájukat körről-körre és összességében önzőbbek voltak, mint az alacsony Machiavellizmus pontszámmal rendelkezők, akik sokkal stabilabb és együttműködőbb stratégiát gyakoroltak a játék során.

Az interperszonális kapcsolatok és az érzelmi szabályozás kapcsolatában fontos szerepet játszanak azok az elemzések, amelyek a szexuális viselkedéssel kapcsolatosak.

Kimutattuk, hogy az orgazmust színlelő és nem színlelő nők között szignifikáns különbség mérhető a szexuális távolságtartás mértékében és a partnerük gondoskodásának megítélésében.

Az orgazmust színlelők hajlamosabbak énközpontú szexuális motivációk miatt és az érzelmi stresszel való megbirkózás miatt szexuális érintkezésben részt venni.

A „sugar kapcsolatok” iránti nyitottságot szignifikánsan jelezte előre a szocioszexuális orientáció, az érzelmi stabilitás, a hagyományos nemi szerepek, valamint a nemek közötti egyenlőtlenség.

A „sugar kapcsolatok” iránti nyitottságot szignifikánsan összefügg a gyors élettörténeti stratégiával a nők esetében, de a férfiak esetében nem.

Az orgazmus színlelésének gyakorisága - mind a szexuális közösülés, mind az orális szex során - pozitívan korrelált az érzelemszabályozás nehézségeivel és a szexuális motiációval.

A negatív érzelmekkel (szorongás, félelem) kapcsolatos orgazmus színlelése szorosabban korrelált az érzelemszabályozási nehézségekkel, mint a pozitív érzelmekkel (fokozott izgalom, a partner önértékelésének növelése) kapcsolatos orgazmus színlelése.

A férfiak a szexet akkor használják megküzdésre, amikor az érzelmi tudatosság hiányával szembesülnek

A nők a szexet akkor használják megküzdési módként az érzelmi tudatosság nagyobb hiánya esetén

A pozitív dyadikus megküzdés növeli az énközpontú szexuális motivációt a nőknél is

A pozitív dyadikus megküzdés a férfiaknál is növeli a kapcsolatközpontú szexuális motivációt

A megküzdéssel kapcsolatos szexuális motiváció összefügg a negatív dyadikus megküzdéssel